

To in ono.

Koncerti „Glasbene Matice“.

Pri koncertu dne 14. marca so bile na sporedu sledeče izključno slovanske skladbe: M. Hipolitov-Ivanova „Iveria“, suita za orkester v štirih stavkih (Introdukcija, Berceuse, Danse Lesghine in Marche Georgienne); V. Parmova „Poslednja noč“ in A. Lajovčeva „Serenada“, pesmi za tenor, prva s klavirskim, druga z orkesterskim spremljanjem; P. J. Čajkovskega koncert za klavir s spremljanjem orkestra v b-molu (I. Allegro non troppo e molto maestoso, II. Andantino semplice, III. Allegro con fuoco) in K. Bendlov „Švanda dudak“, narodna pravljica po besedah Jar. Vrchlickega za soli, mešani zbor in orkester.

Uspeh koncerta: prav dober. Zopet smo imeli priliko slišati samostojno nastopajoči orkester „Slovenske Filharmonije“, ki je pod vodstvom kapelnika g. Talicha fino, točno in gorko proizvajal Ivanovo suito, elektriziral poslušalce ter dosegel zopet popoln uspeh. Ta suita je izredno zanimiva. Njen avtor, ruski skladatelj M. Hipolitov-Ivanov, od l. 1899. kapelnik privatne opere v Moskvi, ji je napisal tudi pojasnilo. V tem pove, da so mu kot glasbeni material za suito služile le narodne gruzinske (iverijske) teme. V vsakem stavku je porabil po eno temo: v prvem starinsko pesem, znano pod imenom „Plač (tožba) carjevine Katevane“, v drugem eno najbolj razširjenih narodnih pesmi „Ob zibeli“, v tretjem neko v Kahetiji zelo udomačeno plesno pesem in v četrtem stavku mu je služila kot tema neka gruzinska koračnica. — Vse te lepe teme je nadarjeni in duhoviti skladatelj spretno obdelal in jih docela izčrpal. Vsa skladba napravi na poslušalca najboljši vtis, je lahko umiljiva in hkrati efektivna. Izvrstno učinkujejo kontrasti med posameznimi stavki. Globoka in neutolažljiva bol preveva prvi stavek, iz drugega vejata sama ljubeznivost in prijaznost, lezginski ples pa ima nekaj silnega in strastnega, nekaj res barbarskega v sebi; koračnica je zopet bolj mirna, slovesna in mogočna. Mislim, da je tudi slovensko občinstvo sploh bilo s to skladbo zelo zadovoljno in da pričakuje od „Glasbene Matice“ oziroma „Slovenske Filharmonije“ še nadaljnjih podobnih slovanskih skladb. Drugo, kar nas je pri tem koncertu zanimalo, je bil Cammarotov nastop. No, je pač Cammarota pevec in umetnik, da mu je malo enakih. Kako domač, siguran in brez vsake afektiranosti je že njegov nastop! In glas njegov! Kako voljan in brez vse trdote, kako čisto in polno doneč! In kako ga ima v oblasti! Kar igra se ž njim. Njega poslušati je užitek. Najbolj nam je ugajal v Parmovi „Poslednji noči“, ki je vsekako za dobrega tenorista kaj hvaležna skladba, tudi samaposebi ena najlepših Parmovih. Tudi v „Švandu dudaku“ se je prav dobro razvil. Manj prilike mu je nudila Lajovčeva „Serenada“, ki jo je pa tudi dosti dobro predaval.

O Lajovčevih samospevih moram reči, da so za sedanjí glasbeni nivó na Slovenskem še nekoliko preumetni, nekoliko prekomplicirani, nekoliko težko prebavljivi. Visoko cenim g. Lajovca kot skladatelja. Težko bo najti med slovenskimi skladatelji, starejšimi in mlajšimi, katerega, ki bi tako obvladal moderno glasbeno tehniko in kot harmonik bil tolikanj napreden kakor je ravno Lajovic. Pa vkljub temu si ga drznem prijateljsko in dobrohotno opozoriti, naj se vendar nekoliko brzda v melodičnem oziru in tudi sicer naj blagovoli nekoliko upoštevati realne razmere. Če si sam zase pojem in

igram njegove samospeve iz „Novih Akordov“ in druge, izdane v samostojnih izdajah, me navadno zelo zadovolje; v zadnjem koncertu me pa njegova serenada z orkesterskim spremljanjem ni popolnoma. Ta skladba ima tudi svoje izredne, lepe harmonične in modulatorične poteze, a je glede melodije nekoliko razkosana in na nekaterih mestih je orkester malo premočan.

Gospodična Vida Prelesnikova, naša rojakinja, sedaj še konservatoristinja v Pragi, je ob svojem prvem nastopu v Ljubljani pokazala prav lepe zmožnosti. Pridobila si je že precejšnjo tehnično spretnost in pokazala, da se zna tudi s primernim čutom vglobiti v skladbo, ki jo proizvaja. V celoti in podrobnostih krasni koncert Čajkovskega je izborna proizvajala. Njen prvi večji nastop na domačih tleh, ki se je najboljše obnesel, in njeno resno stremljenje, ki ga kaže v svoji stroki, nas navdajata z veselím upanjem, da bo kot pianistinja-umetnica delala Slovincem čast.

Ne majhen užitek nam je napravil še končni „Švanda dudak“, v katerem zaslužijo vsi sodelujoči: pevovodja g. Hubad, zbor in solisti (poleg g. Cammarota tudi še domači moči, g. Križaj in gdč. Boletova) vso pohvalo. — Če se bo v tej sezoni vršil še kak koncert „Glasbene Matice“, bi toplo priporočal, da se po možnosti proizvajajo takrat v večji množini domače skladbe, te pa kakršne koli. Sploh bo najboljše držati se tega principa, da naj nudijo koncerti vsakovrstnih skladb. Kar je dobro, bodisi domače ali tuje, naj pride polagoma na vrsto. Proizvajanje bodi vselej kar mogoče najboljše, istotako se pa tudi slavno občinstvo rado odziva in prihaja polnoštevilno h koncertom!

Stanko Premrl.

6060

Prof. August Bělohoubek, češki učenjak in kemik, je umrl po dolgi bolezni v Slupu na Češkem. Prof. dr. Bělohoubek se je porodil l. 1847. v Jericah; bil je prej asistent pri učni stolici farmakologije, farmakognozije in sodnijske kemije na praški univerzi; l. 1905. je bil imenovan za rednega profesorja teh strok. Spisal je celo vrsto raznih strokovnih spisov v jeziku češkem, nemškem, danskem, francoskem in ruskem... Prof. Bělohoubek je z umrlim dvornim svetovalcem Gintlom preiskal v novem češkem kemičnem zavodu v znanem procesu več nego 450 ponarejenih plemenitaskih diplom. V zadnjih 20 letih je preiskal v svojem laboratoriju nad 1000 sodnijskih slučajev. Dr. Bělohoubek je posvetil vse svoje življenje temeljitemu znanstvenemu delu, po katerem je bil znan ne le doma, ampak tudi v tujini.

Dr. Anton vitez Randa. Pravniški oddelek staroslavne praške češke univerze je obhajal pomembno petdesetletnico; nje slavní profesor, imenitni učenjak svetovnega imena, dr. Anton vitez Randa je dosegel pred 50 leti pravniški doktorat. Dr. Randa je sloveč pravniški strokovnjak, ki je vzgojil profesorski zbor vsega sedanjega pravniškega oddelka češke univerze. Randa se je porodil 8. julija l. 1834. v Bistrici nad H.; študiral je v Pragi, kjer se je l. 1861. habilitiral kot docent avstrijskega civilnega prava. Ko se je praška univerza razdelila na češko in nemško, prešel je l. 1882. na češko univerzo. Svojo znanstveno delavnost je začel takoj pri nastopu svojega učiteljskega poklica in kakor skoraj vsi odlični češki učenjaki je izpočetka pisal svoje spise v nemškem jeziku. Z nemško pisanim delom je po-

ložil tudi podlago k svoji slavi; l. 1865. je v Lipskem izšlo delo „O lastnini po avstrijskem pravu z ozirom na pruski, francoski in saksonski zakonik“. Ta spis je bil vir mnogim drugim znanstvenim razpravam iz te stroke, ki so izšle v raznih svetovnih jezikih. Prvo večje delo Randa, spisano v češkem jeziku je „Právo vlastnické“ (1871). Drugi češki in nemški spisi so izpopolnili samo slavo češkega učenjaka, ki je za svoja dela dobil imenitna odlikovanja domače in tujih vlad, učenih društev in zavodov. Bil je imenovan članom državnega sodišča, članom gosposke zbornice, bilo mu je podeljeno avstrijsko častno odlikovanje za znanstvo in umetnost in končno je bil povišan v plemenitaški stan. Znanstvena delavnost Randa se je ocenila tudi s tem, da je bil poklican v ministrski svet, kjer je kot češki minister-rojak bil zanesljiv in vesten svetovalec vladarja in branitelj pravic češkega naroda.

Petdesetletnica Aloisa Dostála. Češki katoliški pisatelj, ki se najbolj čita, župnik Alois Dostál, je obhajal svojo petdesetletnico. A. Dostál je eden izmed najbolj marljivih čeških pisateljev. Ni skoraj češkega leposlovnega lista, v katerem bi ne bila kakšna povest izpod peresa A. Dostála. Porodil se je l. 1858. v Kvasinah pri Rihnovu na Češkem, njegov oče je bil kmet. L. 1883. je bil v Pragi posvečen za duhovnika in je služboval na raznih mestih, dokler ni postal župnik v Ouvalih pri Pragi, kjer je še sedaj. Književno delovati je začel po nasvetu pisatelja-kanonika Jos. Ehrenbergerja. Pisal je najprej pesmi in potem povesti. Gradivo za svoje povesti črpa iz preteklosti češkega naroda ali pa iz sedanjega življenja češkega kmeta, delavca, meščana, duhovnika i. dr. Kako so njegove dobre povesti priljubljene, priča okolnost, da so nekatere prevedene v tuje jezike. Navesti vse, kar je Dostál napisal, je skoraj nemogoče, saj vsako leto izide izpod njegovega peresa nekoliko daljših povesti, poleg tega veliko člankov, drobnih stvari v vseh čeških listih. Vsi Dostálovi članki in spisi se lahko čitajo in v vsakem spisu se spozna njegovo mojstrsko pero in pa idealni namen, češko ljudstvo izobraziti in prijetno kratkočasiti. Zalagateljska trdka v Pragi V. Kotrba, ki je že izdala zbrane spise več čeških katoliških pisateljev (n. pr. Ehrenbergerja, Kopala, Špačka, Brodskega) bode v kratkem začela izdajati tudi zbrane spise Al. Dostála, ki bodo tako urejeni, da bodo za omikance in preprosto ljudstvo.

Fr. Št.

Prof. dr. Bohumil Jan Eiselt. Pred nedavnim je na Smihovu v Pragi umrl odlični češki učenjak in zdravnik, profesor češke univerze, autor mnogih strokovnih spisov, dvorni svetovavec dr. Bohumil Jan Eiselt. Pokojnik se je porodil 22. avgusta l. 1831. v Polički na Češkem, gimnazijo je dovršil v Jičnu, zdravniški vseučiliški oddelek v Pragi. L. 1860. se je habilitiral za docenta specialne patologije in terapije notranjih bolezni na praški takrat še nemški univerzi, l. 1866. pa je bil imenovan za izrednega profesorja notranjega zdravilstva in leta 1881. šele za rednega profesorja. Eiselt je prvi češki učitelj na zdravniškem oddelku praške univerze, ki je začel od svoje habilitacije predaval izključno v češkem jeziku, in so torej vsi češki zdravniki zadnjih 34 let njegovi učenci. V češkem jeziku je Eiselt začel predavati v dobi, ko se ni bilo nobenih čeških strokovnih publikacij in ko ni mogel pričakovati nobenega priznanja za svoj trud. Ko je l. 1866. kot izredni profesor naznanil svoja redna češka predavanja, je zbral okoli sebe toliko poslušavcev, da sta se obe nemški kliniki izpraznili. Profesorski kolegij pa je iz zavisti dosegel pri ministrstvu, da se je takoj po prvih tednih Eiseltova klinika razglasila za neobligatno. Navzlic temu se število Eiseltovih poslušalcev ni zmanjšalo, ker so se odli-

kovala Eiseltova predavanja po globoki vsebini in lepi obliki in je že takrat Eiselt slovel kot izvrsten diagnostik. Istega leta je odklonil častno vabilo na rusko univerzo v Harkov samo raditega, da ne bi osirotela edina češka stolica na praški univerzi. Eiselt je bil energičen organizator češkega zdravniškega gibanja in znanstvenega dela, od njega je izhajala iniciativa za vsa važnejša podjetja. L. 1881. je ustanovil prvi češki znanstveni list „Časopis českých lékařů“ in ga je sam urejeval. Po 15letnih pripravah je izdal šest velikih zvezkov pod naslovom „Odborná pathologie a the-rapie“. Kot znanstveni preiskovalec je Eiselt zaslovel zlasti po svojih spisih o legarju, koleri, o srčnih in pljučnih boleznih. Eiseltovo delovanje so priznali ne le v slovanskem svetu, ampak tudi na Francoskem in Nemškem. Učenjak Eiselt je bil vesten katoličan. Hodil je s soprogo v emauško cerkev izpolnjevati svoje verske dolžnosti. Ko je bil na bolniški postelji, se je dal prevideti s sv. zakramenti in ko se je bližala njegova zadnja ura, je rekel soprogi in otrokom, stoječim zraven njegove postelje: „Pustite že to zdravljenje in prižgite svečo! Je že vse zastoj!“ In ko so prižgali mrtvaško svečo kot simbol večne svetlobe, je mirno umrl sloveči zdravnik.

Josef Lacina (Kolda Malinsky). V Raždalovicah pri Jičnu je umrl po dolgi bolezni Josef Lacina, ki je bolj znan pod psevdonimom Kolda Malinský. Bil je profesor v Pragi (roj. 2. avgusta l. 1850. v Malinu) in se je v prostih urah pečal s preiskovanjem češke zgodovine in s pisateljevanjem. Lacina je izdal celo vrsto poljudno-znanstvenih in leposlovnih knjig. Najbolj znani njegovi spisi so „Kronika I. in II.“ — „Starý dluh“ — „Světlo a stín“ — „Před pádem“ — „Na vsi“. Lacina je začel književno delovati l. 1872. Fr. Š.

0860

Ludvik Gášpár, slovaški župnik v Dehampoli (turčanskega okraja) in pisatelj, je umrl po dolgi, težki bolezni. Kot pravičen mož je kmalu izpregledal spletke mažarskih »kazafikov« in surovo, nepravilno preganjanje »panslavov« in zato je sovražil politiko iz vse duše ter marljivo pisal satirične in humoristične članke pod psevdonimom Zaosek. Več njegovih člankov je objavil „Černokňažnik“. V Budimpešti je izšla zbirka njegovih spisov pod naslovom „Vybrané spisy humoristické Zaoska“ s podobo in življenjepisom pisateljevim. Zaosek je bil izviren slovaški humorist, ki je opisoval zlasti vaško in malomestno življenje z ironijo in ostro satiro. Izvrstno je znal osmešiti mažarske »kazafike« (rodoljube) in druge izrastke sedanje šovinistične dobe iz sedanjega življenja na Mažarskem.

Pavel Prihoda. Pred nedavnim je na Slovaškem umrl Pavel Prihoda, buranski župnik, vzoren duhovnik in pisatelj, ki je vse svoje življenje posvetil Bogu, Cerkvi in svoji zati-rani slovaški domovini. Porodil se je v Skalici l. 1840. in je študiral izpočetka v Uherském Hradišti na Moravskem, potem v Trnavi na Ogrskem. Bogoslovje je dovršil v nadškofjskem semenišču v Ostrogonu. V bogoslovju je l. 1862. s svojimi 16 tovariši ustanovil „Slovenský oddiel cirkevno-literarne školy“. V tem literarnem društvu so se slovaški bogoslovci vadili v govorništvu in slovaškem pismenem jeziku. Društvo je vzgajilo vse slovaške duhovnike v ostrogonski nadškofiji, ki so v zadnjih 40 letih pisali in nekateri izmed njih še pišejo v nravni in gmotni propleh slovaškega ljudstva. Že v ostrogonskem semenišču je Prihoda začel svoje literarno delovanje; izpočetka je prevajal iz nemških rokopisov Palšovičeve propovedi za slovaški list „Všenanka“ in iz francoskega „Messager du Semaine“ članke za list „Cyrill